

Ekonomik Düzenleme (Regülasyon), Özelleştirme, İdare Hukuku ve Uluslararası Tahkim Matrisinde Değerlendirmeler

Sedat ÇAL
cal@encharter.org
sedatcal@gmail.com

An Evaluation within the Matrix of Economic Regulation, Privatization, Administrative Law and International Arbitration

Abstract

Activities of the administration in economic sectors take different shapes depending on the economic policies pursued. The administration can itself run activities towards increasing public welfare in accordance with the social welfare state principle. Yet the same activities can be delivered by private sector. In the latter case the administration assumes primarily the policing function. Owing to the liberal economy approach competition and regulation concepts have received attention in recent years. Furthermore, principles of law & economics and economic policing have been the prevailing concepts. This study aims at analysing briefly the interactive relationship amongst such concepts as privatization, regulation, policing and the administration's management of economy within a matrix context, and highlights judicial review and international arbitration in this puzzle.

Key Words : Economic Regulation, Privatization, Administrative Law, International Investment Arbitration.

JEL Classification Codes : K20, K23, K33.

Özet

İdarenin ekonomik alandaki faaliyetleri, benimsenen ekonomik siyasa göre farklı boyutlarda gerçekleşir. İdare, sosyal hukuk devleti ilkesi uyarınca halkın refahını artırmaya yönelik etkinlikleri bizzat kendisi yapabilir. Ancak, aynı etkinliklerin özel kesim eliyle yapılması da olanaklıdır. Bu ikinci durumda idare daha ziyade denetleyici işleviyle öne çıkmaktadır. Son yıllarda liberal ekonomi anlayışıyla birlikte rekabet ve regülasyon kavramları belirginlik kazanmış durumdadır. Ekonomi hukuku ilkeleri ve ekonomik kolluk yaklaşımı yine önde gelen kavramlardır. Bu çalışmada, özelleştirme, idarenin ekonomiyi düzenlemesi, regülasyon ve kolluk gibi kavramlar bir matris yaklaşımı içinde ele alınarak birbirleriyle etkileşimleri üzerinde kısaca durulmakta, yargısal denetim ve uluslararası tahkim boyutlarına dikkat çekilmektedir.

Anahtar Sözcükler : Ekonomik Düzenleme (Regülasyon), Özelleştirme, İdare Hukuku, Uluslararası Yatırım Tahkimi.

Acknowledgement

This study is the revised and renewed version of a paper prepared for the IV. Law and Economy Forum held on 10 March 2010 in Ankara, which was jointly organized by Social Sciences Research Association (SoBiAD) and Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Public Finance Department.

Beyan

Bu çalışma, Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneđi (SoBiAD) ve Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi, Maliye Bölümü işbirliğiyle 10 Mart, 2010 tarihinde Ankara'da düzenlenen IV. Hukuk ve İktisat Forumu için hazırlanmış olan bildirinin gözden geçirilerek yenilenmiş halini içermektedir.

1. Giriş

Toplumsal yaşamın gerekleri uyarınca, idarenin hukuk kuralları çerçevesinde yerine getirdiği çok değişik veçheli müdahaleleri gözlenir. Bunların bir kısmı kamu düzeninin korunmasına yöneliktir ve kolluk faaliyetleri adı altında toplanan bu faaliyetler toplumun genel sağlık ve asayışı koruma bakımlarından güvende olmasını sağlamayı öngörür (Özay, 2004: 721–724). Bunun yanı sıra idarenin kamu hizmeti gibi edim sağlama yönüyle öne çıkan¹ veya kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olarak özel girişimi özendirici nitelikte (Tan, 2010: 303–324) daha farklı faaliyetleri de vardır. Böylece devlet hem bir iktisadi aktör hem de düzenleyici rolüyle belirebilmektedir (Petek, 2002: 251–256). İşte, idarenin bu genel çerçeve içerisinde ikinci gruba giren düzenleyici nitelikteki faaliyetleriyle gerçekleşen kamusal müdahalelerin (devletin ekonomiye müdahalesine ilişkin ayrıntılı bilgi için: Erol, 1992: 145–154) ekonomi alanındaki tezahürü daha bir dikkat çekici biçimde ortaya çıkmaktadır denilebilir.

Kuşkusuz, kamusal müdahaleler insan hakları bağlamında kişi hürriyetlerinin ihlal edilmemesi anlamında en öncelikli konumdadır ve sözgelimi idare aygıtının kolluk güçleri eliyle kişileri hürriyeti bağlayıcı eylemlere maruz bırakabilmesi keyfiyeti en başta gelen endişe konusudur. Bununla birlikte, çağdaş hukuk anlayışında kişinin ekonomik hak ve özgürlüklerinin korunması da insan hakları ihlali kapsamında değerlendirmeye alınmaktadır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde mülkiyet kavramı bir insan hakkı bağlamında değerlendirilmektedir (Gemalmaz, 2009: 3–12) ve özellikle kişilere doğrudan haklar tanıyan niteliğiyle dikkat çekmektedir (Yüzbaşıoğlu, 1994: 20; Tezcan, 2000). Böylece, kişilerin mülkiyet haklarının idarece sözgelimi kamulaştırma gibi işlemler üzerinden kısıtlanması, bir insan hakkı ihlali olarak ortaya çıkabilmektedir (Değer, 2009: 17). İşte, idarenin ister kolluk ister sair düzenleyici nitelikteki faaliyetleri yoluyla ekonomiye ilişkin müdahaleleri ekonomi hukuku kavramını gündeme getirmektedir ve giderek idari yargıyı yerel olmaktan çıkararak² uluslararasılaşma yönündeki niteliğini ayrıca göstermeye başlamıştır (uluslararasılaşmanın bir ayağı Avrupa Ortak Hukuku ekseninde (Akıllıoğlu, 1995: 14; keza: Memiş, 2008) giderken, diğeri de –ileride değinildiği üzere- yatırım tahkimi bağlamında doğmuş durumdadır).

¹ Kolluğun kendine özgü yöntemlerle yürütülen bir kamu hizmeti olduğu da ileri sürülmektedir (Özay, 2004: 722).

² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının idari yargıcın vereceği kararlara etkisi bağlamında İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda da değişiklikler yapılmıştır (ayrıntılı bilgi için: Sancakdar, 2007). Öğretiden bir görüşe göre, "... doğal olarak idari yargı organlarının kararlarının bu ulusalüstü yargı organlarının kararlarıyla uyum içinde olma zorunluluğu, idari yargının klasik tanımını tehdit etmektedir" (Yaşar, 2007: 1213). Diğer yandan, insan haklarına ilişkin uluslararası anlaşmaların Anayasal bağlamda kanunlardan üstünlüğüne yönelik olarak 2004 yılındaki Anayasa değişikliği öncesinde dahi, yargı içtihatlarında "insan hakları ve temel hürriyetler ile ilgili hiçbir şeyin sadece bir iç hukuk sorunu olarak görülemeyeceği" (Danıştay, 1991) yolunda ifadelere yer verildiği vurgulanmaktadır (Çağlar, 1991: 20); ancak, buradaki atıf o dönem itibarıyla "tek başına bağımsız ölçü norm olarak kullan(ıl)mamış, Anayasa hükümlerine destek ölçü norm" niteliğiyle belirmiştir (Yüzbaşıoğlu, 1994: 31).

Her ne kadar devletin ekonomiye düzenleyici ve denetleyici (liberal) ekonomi yaklaşımıyla eğilmesi anlamında ekonomi hukukunun daha belirginleştiği savlansa da, bize göre bu anlayış bir yanılsamayı gösteriyor gibidir. İdare ekonomik faaliyetleri kendisi yerine getiriyorken de, bunları özel kişilere bırakarak düzenleyici işlevini yürütüyorken de ekonomiye müdahale etmektedir. Bu nedenle, her iki durumda da idare hukukunun ekonomiye ilişkin kavramlarla bağdaşık ve barişik olmasına gereksinim duyulacaktır.

Dolayısıyla, ekonomi hukukunun devletin ekonomideki düzenleyici işlevinin öne çıkmasıyla önem kazandığını ileri sürmeye olanak bulunmadığı kanısındayız. Bize göre, devletçi bir ekonomi anlayışı egemen olduğunda idarenin kamu hizmeti sağlayıcı olarak, liberal ekonomi yaklaşımı benimsenirse bu kez de idarenin düzenleyici ve denetleyici işlevi öne çıkmaktadır. Ancak, her iki durumda da ekonomi hukukunun önemi itibarıyla belirgin bir ayrım yapılamaz. Zira idare aygıtı “tüm haşmetiyle” ortadadır, tıpkı zücacıye dükkânında tezgâhtarlık yapan bir fil gibi ve dahası, güçlü bir aygıt gereksinim de vardır; sonuçta, ondan kaçış olanağı yoktur ve birlikte yaşama zorunluluğu bulunduğuna göre de (Ayaydın, 2008: 7) ekonomi hukuku en gerekli öge olarak belirir.

İdarenin kolluk faaliyetleri ve kamu hizmetleri üzerinden ekonomik yaşamda yer alan faaliyetleri içerisinde, ekonomik kolluk olarak da değerlendirilebildiği görülen³ (Cindemir, 2006: 36–38, 46–63) düzenleyici işlemlerinin (bunlara regülasyon faaliyetleri de denilebilmektedir (Karakas, 2008: 100–107)) son yıllarda bağımsız idari otoriteler olarak adlandırılan kurgu kapsamında (Atay, 2009: 365–398; Gözler, 2003a: 485–493; Tan, 2010: 188–221; Ulusoy, 2004c: 137–150) belirginleştiği söylenebilir. Bu durum, devletin ekonomideki yerine ilişkin algılamalarla da bağlantılıdır ve giderek özelleştirme/kamu hizmeti ilişkisi⁴ ve nihayet serbestleştirme (deregülasyon) ile de ilintilendirilmesini gerektiren bir boyut içerir.⁵

Tüm bu kavramsal çerçeveyi altyapıda rekabet/özelleştirme bağlantısıyla ele almak, giderek finansman konusuyla da irtibatlandırmak gerekmektedir. Bu noktada, altyapı sektörünün stratejik nitelik içerdiği yaklaşımları (Çal, 2008b: 308, 309) ele alındığında⁶ konunun kaçınılmaz olarak uluslararası tahkim açılımıyla ilişkilendirilmesi, giderek idarenin düzenleyici işlemleri dolayısıyla yabancı yatırımlar üzerinden uluslararası tahkime bağlı kılınması (Çal, 2009: 34,88,201,218,219,250) ve küresel idare hukuku

³ *Bağımsız idari otoriteler günümüzde ağırlıklı olarak ekonomi alanında işlev görmekle beraber, aslında ilk olarak temel hak ve özgürlüklerin korunması alanında işlev yüklenmişlerdir (Atay, 2009: 369).*

⁴ *Özelleştirmenin sosyal kamu hizmetleri bakımından Anayasa'ya aykırı olduğuna ilişkin olarak eski dönemlerde kimi görüşlerin dile getirilmiş olduğu dikkat çekmektedir (Bilgen, 1995: 12–16; aksi görüş için bkz. Bulut, 1999: 34–37).*

⁵ *Bu sürecin ayrıksı biçimde ve dikkat çekici saptamalar içerisinde değerlendirildiği önemli bir çalışma bulunmaktadır (Berkarda ve Gülan, 2004: 377–403).*

⁶ *Nitekim, özelleştirme uygulamalarında haberleşme gibi “stratejik” nitelikli özellikler içerdiği kabul gören kimi sektörlerde “imtiyazlı hisse” oluşturularak (Tan, 2010: 353, 354) kamusal müdahalenin “doğrudan şirketin karar alma sürecinde ve içerden denetim yoluyla” yapılmasının öngörüldüğü anımsanacaktır (Yasin, 2007: 41–44).*

şeklinde beliren yeni yapıyla (Harten ve Loughlin, 2006: 126; Choudry, 2008: 778) karşılaştırılması, son olarak da küresel yönetişim ile yerel hukukun idare hukuku alt disiplini arasındaki çatışma bağlamında değerlendirilmesi gereksinimi doğmaktadır.

Bu alanların her birini kendi sınırları içerisinde değerlendiren çalışmalar bulunmakla beraber, aralarındaki bağlantı ve geçişkenliğe analitik bir bakış açısıyla değinen irdemelerin eksikliği y nundeki düşüncemizin bizi bu çalışmaya yönlendirdiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla, sözü edilen tüm bu kavramlar arasındaki geçişkenliği irdemek suretiyle buna ilişkin genel kapsamlı değerlendirmelere –anılan hususların ayrıntılarına değinmemeye çalışarak - gidilmesi; böylece, analitik bir genel gözlem yöntemiyle bahse konu alanlara kavramsal (giderek eleřtirel⁷) bir yaklaşım içerisinde açıklık getirilmesi öngörülmektedir.

Nihayet değinmek gerekirse, Hacettepe Üniversitesince bu yıl dördüncüsü düzenlenen Hukuk ve İktisat Forumu,  lkemizde hukuk ve ekonomi alanlarının keşişimi bağlamında ancak özellikle son yıllarda  ne çıkmaya başlayan ekonomi hukuku yaklaşımını daha ayrıntı biçimde gereği gibi ortaya koyabilmek bakımından önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Yakın zamanlara değin hukuk fakültelerimizin –belki tümünde olmasa dahi- çoğunda akademik b l mlerimize gidilirken “ekonomi hukuku” başlığı altında sadece malî hukuk konularının irdelendiği (son zamanlarda bu yaklaşımın değiştiği ve ekonomi hukuku yerine malî hukuk başlığına yer verildiği görülüyor ( rnek olarak Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nin ağ erişimi sayfasına bakılabilir)) hususu dikkate alınacak olursa, son dönemlerde anılan kavramın içeriğini yeterli aydınlıkta ortaya koymaya yardımcı nitelikte olduğu gözlenen bu gelişmeler, kuşkusuz son derece olumludur.

Çalışmada kavramsal –ve analitik- bir bakış açısıyla ekonomi hukuku alanında gözlemlenen, kanımızca önemli gördüğümüz kimi temel konuları –yine, kendi bakış aımız uyarınca anlamlandırdığımız biçimlerine özellikle yer vermek suretiyle- irdemeye ve özellikle bunlar arasındaki ilişkileri ortaya koymaya çalışacağız. Bu bağlamda, öncelikle bildiriye konu ettiğimiz temel kavramları sıralamayı, akabinde bunlara yönelik kısa bir “kavramsal giysi dikmeyi”, nihayet son olarak da aralarındaki geçişkenlik ile sonuçlarını –bütün bunların kendi aralarındaki i etkileşimleri nedeniyle, zorunlu olarak bir matris dinamiği içinde- yorumlama denemesine girişmeyi öngörüyoruz.

⁷ İngiliz analitik hukuk kuramcısı Bentham’a göre “hukuk teorisinin gerçek görevi eleştirmektir” (Uzun, 2003: 7).  ğretiden bir g rişe göre de “(e)leştirden değil, onun yokluğundan endişe duyulmalıdır”, zira “(b)u bir hayatıyet ifadesidir” (Kıratlı, 1995: 6)..

2. Ekonomi Hukuku Matrisinde İrdeleme

2.1. Ekonomi, Rekabet ve Hukuk

Devlet, toplumdaki gereksinimlerin karşılanması amacıyla Anayasa’da ifadesini bulan şekliyle “piyasaların etkin ve düzgün işlenmesini sağlayacak, tekelleşmeyi önleyecek ve rekabeti işler kılacak” önlemleri almakla görevlidir (m. 167, 172). Giderek, Anayasamızın 48. maddesine⁸ de değinmek suretiyle anayasal düzenimize bakıldığında, girişim özgürlüğünün esas tutulduğu görülür. Keza, devletleştirmeye ilişkin 3082 sayılı Kanun’da, özel girişim eliyle yürütülen hizmetlere yönelik olarak özel teşebbüslerin ancak söz konusu “hizmet veya üretimin, kontrol, rekabet, ikame veya başka yollardan sağlama imkânının bulunmaması” koşulunun gerçekleştiğinin belirlenmesi durumunda devletleştirilebileceğine hükmedilmektedir. Şu halde, başta Anayasal kurgu olmak üzere hukuk düzenimizde rekabet odaklı piyasa faaliyetinin esas alındığı söylenebilir.

Öte yandan, ekonominin tüm alanlarında devletin düzenleyici işlevi temelinde görev ifa etmesi gereği açıktır. Zira hiçbir ekonomide devlet gözetimi, denetimi veya düzenlemesi olmadan piyasaların kendi dinamiğiyle ahenk içerisinde çalışabilme yetisine sahip olduğu anlayışına güvenilmesi ve böylece idarenin müdahaleden uzak durması keyfiyeti söz konusu edilememektedir. Bu bağlamda, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından Atatürk’ün sözü olarak baştacı edildiği görülen “*kesin zaruret olmadıkça piyasalara karışılmaz; bununla beraber, hiçbir piyasa da başıboş bırakılmaz*” (EPDK) şeklindeki ifadeye de bu vesileyle değinmiş olmakta yarar görülebilir. Nitekim rekabete dayalı piyasa ekonomisi kurgusu içerisinde piyasanın kendi kendisini düzenleyeceği yollu yaklaşımın en ziyade rağbet gördüğü Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde dahi, devletin ekonomiye müdahalesine ve dolayısıyla idarenin düzenleyici işlevine olan gereksinim gözardı edilebilmiş değildir (ayrıntılı bilgi için: Güran, 1985: 130–140; Türkkân, 2009: 187–190).

Bu durum, tekelci (veya tekelci yapıyla önemli benzerlikler içermekle tekelin “ikiz kardeşi” –yahut ironiyle karışık bir benzetme yapılırsa “bacanağı”- niteliğinde olduğu savlanabilecek oligopolcü) özellikler içeren alanlarda doğası gereği böyleyken, rekabetin yoğun olduğu sektörler de bu gereksinimden bağışık değildir. Ekonomide en liberal ülkelerde dahi bu yönde düzenlemelerin (regülasyon etkinliklerinin) öngörüldüğü (hatta, regülasyonun –liberal ekonomi kurallarına öncelik verildiği bilinen- Anglo-sakson kökenli bir kavram olduğu (Atay, 2008: 333) ve ABD’den tüm dünyaya yayıldığı (Atay, 2009: 367,368)) anımsanacaktır. Kaldı ki, son küresel malî krizden sonra bu durum daha bir öncelikle gündemde yer almaktadır (ayrıntılı bilgi için: Tan, 2010: 8–11). Bu meyanda ekonomik krizlerin rekabet algılamalarını etkileyebildiği ve idarenin ekonomi üzerindeki

⁸ Anayasa’nın 48. maddesi uyarınca “herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.”

müdahalelerini gerek nicelik ve gerek nitelik bakımından farklılaştırabildiği de gözlenebilmektedir (Türkkan, 2009: 191–198).

Sonuçta, sektörde doğal veya eylemsel rekabetin eksikliği oranında idarenin düzenleme (regulasyon) işlevinin hem nitelik hem de nicelik anlamında yoğunluğu artmaktadır. Ağ yapılanmasını içermekle tekelci niteliği öne çıkan altyapı sektörlerinde özel kesimin faaliyet göstermesi durumlarında idarenin düzenleyici işlevinin daha belirginleştiği de açıktır (ayrıntılı bilgi için: Ardiyok).

2.2. Özelleştirme

Özelleştirme, ülkemizin gündemine 1980'lerin ilk yarısında hararetle bir tartışma eşliğinde geldi. O kadar ki, 1983 seçimlerine yönelik siyasal partilerin seçim konuşmalarına –ve atışmalarına- damgasını vuran, -o dönem henüz tek- Boğaz köprüsü gelirlerine endeksli gelir ortaklığı senetleri çerçevesinde gelişen “köprüyü satarım-sattırılmam” polemiyiydi. Bu hususta, konuyu dava yoluyla önünde bulan Anayasa Mahkemesi'nin dönemin iktidarınca getirilen köprü gelir ortaklığı senetleri uygulamasına –kimi akademisyenlere göre dönemin koşullarında olumlu oy vermek zorunluluğu görmeleri nedeniyle (Ayaydın, 1998: 608) - onay vermiş olması (AYM, 1985), piyasa modelli yaklaşımın bu yöndeki ilk adımı sayılabilecek anılan uygulamaya olanak sağladı.

Bunu, ekonominin diğer alanlarında kamu iktisadi teşebbüslerince yürütülen hizmet alanlarındaki tasfiyeler, kamu mallarının (ve beraberinde bu mallara ilişkin hizmetlerin) özel girişime aktarılması uygulamaları izledi (Sarıs, 2008: 213–220). Anayasa Mahkemesi'nin özelleştirmenin Anayasa'ya aykırı olmadığı yönündeki hemen yukarıda değindiğimiz kararı ise, piyasalaştırmayı karşımıza ayrıca hukuksal dayanağıyla çıkarmış oldu.⁹

Özelleştirmeye yönelik olarak Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi adıyla 1984 yılında 2983 sayılı Kanunla kurulan idari kurum, daha sonra toplu konut faaliyetleri Toplu Konut İdaresi'ne bırakılmak suretiyle, bir dizi yasal değişiklikler sonra, nihayet

⁹ Her ne kadar 1999 Anayasa değişikliğiyle getirilen düzenlemede Anayasa'ya “özelleştirme” lafzı girilmiş ise de (m. 47), hemen önceki dönemde özelleştirme uygulamaları aynı Anayasa tahtında yapılabilmış olmakla, hukuksal bir yenilik getirdiğini savlamak zordur ve kanımızca daha ziyade mevcut hukuksal zemini “muhkemleştirmek” yahut “malumu ilan” kabilinden bir nitelik içerdiği söylenebilir (Çal, 2008b: 361). Dolayısıyla, özelleştirme yönünde Anayasa'ya konulan hükmün işlevsellik içerdiği yaklaşımını benimsemek zor savunulabilecek bir görüştür kanısındayız. Bu nedenle, anılan değişiklik öncesinde Anayasa'da özelleştirme ibaresine yer verilmediği gerekçesine dayanılarak devletçi anlayışta anayasa nitelendirmesine gidilmesinde (Odabaş ve Güngör: 57) isabet göremiyoruz. Nitekim, anılan değişiklik öncesinde dahi, Anayasamızın devletçi veya liberal ekonomi yaklaşımlarından münhasıran birine meylettği veya birini kesin olarak dışladığı anlayışına gidilemeyeceği; aksine, Anayasa'nın bu iki farklı yaklaşımın oluşturduğu geniş bir aralık içerisindeki kurgulara elverişli bulunduğu hususu Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararıyla hüküm altına alınmıştı (AYM, 1985).

1994 yılında 4046 sayılı Kanunla Özelleştirme İdaresi (Öİ) adı altında yeni bir kurumsal yapıya kavuşturulacaktır (ayrıntılı bilgi için: ÖİB: 1-3) ve aradan geçen yaklaşık otuz yıla karşın hâlâ varlığını sürdürmektedir¹⁰. Bu uzun sürecin özellikle son on yıllık döneminde yoğun bir özelleştirme faaliyeti gözleniyor. Bu bağlamdaki faaliyetler sadece rekabete açık sektörlerdeki kamu girişimlerinin özelleştirilmesiyle sınırlı kalmamış, haberleşme (telekomünikasyon) gibi tekeli alanlarda işlev gören Türk Telekom ve benzeri kamu kuruluşları (hizmet alanı ve malvarlığı birlikte olmak üzere) özel girişime devredilmiştir. Sözgelimi, kamu sahipliğindeki Türk Telekom (TT) 2005 yılında gerçekleştirilen özelleştirme sürecinde %55 oranındaki hisselerinin bir yabancı şirkete satılmasıyla karşılaşmış, akabinde hâlâ kamu sahipliğinde bulunan %15'lik ilave bir hisse yığını daha halka arz yöntemiyle özelleştirilerek 2008 yılından itibaren İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem görmeye başlamıştır (ayrıntılı bilgi için TT şirketinin ağ erişimi sayfasına bakılabilir).

Giderek, yaklaşık iki yıl önce dönemin Öİ başkanınca verilen bir beyanat, gelinen aşamanın daha farklı bir nitelik içerdiğini göstermekteydi: “Sıra artık hizmette özelleştirmeye geldi” (Boyacıoğlu, 2007). Bu ifade, ne anlama geliyor? Şimdi bu konuyu biraz açalım:

Özelleştirmede kamu mallarının özel girişimcilere devri, sadece bir boyuttur; diğer boyutunda ise, herhangi bir kamu malının devrini içermeksizin, sadece bir hizmet alanında özel girişime faaliyette bulunma izninin verilmesi yer alıyor. Bu yönde uygulamaya geçirilmiş hâlihazırdaki tek örnek, yaklaşık iki yıl öncesindeki bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. “Araç muayenesi istasyonu işletmeciliği hizmetinin özelleştirilmesi” adıyla sunulan bu “özelleştirme”, özellikle ekonomi hukukuyla ilgilenenlerin ve giderek tüm vatandaşların dikkatlerini çekmeye adaydır.

Şöyle ki; herhangi bir kamu malının devrini öngörmediği için sadece “hizmette bulunma izni” verilmesini içeren bu “özelleştirme”, doğası gereği rekabete açık olabilecek bir sektörde devlet eliyle özel sektör lehine bir tekel yaratılması şeklinde kurgulanmıştır. Bu kurgu günümüz itibarıyla “başarıyla” yürürlüktedir. Oysa, sadece New York'ta dört bin adet bağımsız girişimcinin anılan hizmeti rekabetçi koşullarda yürüttüğü Amerika Birleşik Devletleri (ABD) bir yana (SGS, 2005), Avrupa'nın bilebildiğimiz kadarıyla hiçbir ülkesinde bu alanda tek bir girişimciye böylesi bir tekelci imtiyaz ihсан edilmemiş, bu yönde bir “rant paylaşma” işlemine girilmiştir.¹¹

¹⁰ Hatta öğretilen dikkat çekici bir görüşte, kamu iktisadi teşebbüslerini (KİT) tasfiye etmek amacıyla yola çıkan bu kurumun bizzat kendisinin “adeta daha büyük bir KİT” haline geldiği savlanmaktadır (Bağdadioğlu, 2009: 145).

¹¹ İşimiz gereği karşılaştığımız değişik Avrupa ülkelerinden resmî veya özel sektör temsilcilerinden, araç muayenesi hizmetinin ülkelerinde özel kesimce tekel olarak sunulup sunulmadığı sorumuza karşı – Türkiye'deki uygulamayı aktarmamız sonrasında- aldığımız yanıt, her daim bir buruk tebessüm olmuştur ve

Kanımızca bu durum, özelleştirme kavramıyla asla bağdaşmamaktadır ve daha yerinde bir deyimle “(a)dına özelleştirme denilen bu proje, ... “özelleştirme felsefesine” taban tabana zıt bir iştir” (Cansen, 2010). Öğretiden bir görüşteki ifadeyle, “(s)erbest piyasa ekonomisinde rekabetin korunması, ekonomik kamu düzeninin sağlanması açısından son derece önemlidir” (Yasin, 2007: 49). Şu halde, bu uygulamanın Türkiye’de yer bulabilmiş olması, ülkemizde özelleştirmenin kavram olarak anlaşılmadığını göstermektedir.¹² Anılan uygulama, devlet eliyle özel tekel yaratmaktır. Oysa, Anayasamızda herkesin özel girişimde bulunma ve istediği alanda çalışma hakkı güvenceye bağlanmıştır. Bu hak, sadece yasayla –kamusal sağlık ve güvenlik gibi gerekçelerle sınırlı olmak üzere- kısıtlanabilir. Kaldı ki, 2001 yılındaki Anayasa değişiklikleri sonrasında bu kısıtlayıcı kanun çıkarma yetkisinin ancak ilgili Anayasa maddesinde yer alması kaydıyla mümkün olabileceği düzenlemesine yer verilerek genel kısıtlama olanağını öngören maddesinin kaldırılması (Atay, 2009: 104) ve Anayasa’nın girişim özgürlüğünü düzenleyen 48. maddesinde ise bu yönde kısıtlama olanağına yer verilmemesi sonucunda, yasayla dahi kısıtlama getirilemeyeceği de savunulmaktadır (Gözler, 2002: 349–352).

Anılan işlemin dayandırıldığı yasada (1983 yılında çıkarılan 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu) ise, özel tekel kurulmasına yönelik kısıtlama getiren bir hüküm bulunmamaktadır (Çal, 2008a: 70). Dolayısıyla, yapılan bu işlem sadece idarenin bu yöndeki bir “gayretli tasarrufu” şeklinde belirlemektedir. Oysa öğretilde açıkça değinildiği üzere, “(b)azı hizmet alanlarının özellikle tekel biçiminde idarece görülmeye başlanması sonucu bu alanlar özel kişilere kapatılmış olacağından bu çalışma ve sözleşme özgürlüğüne bir sınırlandırma niteliği taşıyacaktır” (Gözübüyük ve Tan, 1998: 443).

Şu halde, yürürlükteki bu kurgunun Anayasa’da ifadesini bulan temel hak ve özgürlüklere aykırı olduğu açıktır (Tiryaki, 2007: 35,273,290). Ticari işletmeler üzerinden rekabetçi biçimde çok sayıdaki özel girişimciye yerine getirilebilecek bir hizmet alanı –sırf ilgili mevzuatta buna aykırı bir kısıtlayıcı hüküm yer almadığı gerekçesiyle- tekel (veya oligopol) olarak bir (veya bir kaç) girişimciye imtiyaz oluşturacak biçimde verilebiliyorsa, bundan sonra idarenin diğer herhangi bir ticari faaliyet alanında aynı şekilde tekeli (veya oligopol içeren) kısıtlara gidebilmesi sözkonusu olabilecektir. Sözelimi, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde pastane işletmeciliğine yönelik tüm ruhsatların –tıpkı araç muayene istasyonu örneğindeki gibi- tek bir ruhsat şeklinde sadece bir özel girişimciye verilmesi veya bu ilimizdeki tüm özel hastanelerin tek bir özel girişimci tarafından yerine getirilmesine yönelik ruhsat vermek üzere

bu tebessümün arkasındaki anlamı –giderek onur kırıcı istihzayı- aktarabilmek, yeteneğimizin üstünde ve dışındadır.

¹² O kadar ki, uygulamadan –iktisat bilimi nosyonuna layıkıyla hakim olduğunu düşündüğümüz- bir iktisatçımız, anılan uygulamayı yetkin biçimde eleştirdiği bir yazısında “bu ülkede verimlilik ve rekabet bilen kimse kalmadı mı?” şeklinde feryat etmektedir (Cansen, 2004).

“özelleştirme” adı altında ihaleye çıkılabilmesi gibi uygulamaların önünü açma olanağı doğmuş görünmektedir (Çal, 2008a: 95).

Burada aslında ilginç olan husus, idare hukuku teorisinde idarenin anılan uygulamasının değerlendirilmesine yönelik –bilebildiğimiz kadarıyla, birisi tarafımızdan olmak üzere toplam üç adet görüş¹³ haricinde- neredeyse hiçbir çalışmanın yer almaması, sınırlı sayıdaki örneklerde ise konunun eleştiriye değer bulunmayarak sessiz kalınmasıdır. Örneğin, ekonomi hukuku alanında uzun yıllardır çalışmalarını yürüten bir yetkin akademisyen tarafından anılan uygulamayı irdeleyen –birisi eşyazar sıfatıyla ve diğeri ise kısa bir süre öncesinde yayımlanmış- iki ayrı çalışmada, konunun gelişimi aktarılmakla beraber herhangi bir değerlendirmeye de gidilmediği dikkat çekmektedir (Gözübüyük ve Tan, 2006: 682–685; Tan, 2010: 371, 372). Hatta anılan uygulamaya ilişkin görüşlerini tarafımıza beyan eden bir idare hukuku akademisyeni mevcut uygulamayı normal –ve anılan uygulamayı da özelleştirme olarak- değerlendirmekte; keza, bu yoldaki görüşünü bir bilimsel inceleme dolayısıyla ayrıca yazılı olarak da ortaya koymuş bulunmaktadır (Ulusoy, 2009). Bu durum, kanımızca ekonomi hukuku itibarıyla idare hukuku teorisinde iktisadi alanların idarece düzenlenmesi ve rekabet konularına ilişkin olarak daha etkin –giderek yetkin- çalışmalara ve irdelemelere gereksinim bulunduğunu düşündürmektedir (Çal, 2008a: 63–105).

Özelleştirme, –geniş anlamıyla- devletin yürüttüğü bir faaliyetin özel girişim alanına aktarılması şeklinde ifade edilebilir (kavrama yönelik tanımlar hakkında: Tan, 2010: 339,340). Özelleştirmede başlıca dikkat edilmesi gereken öge, hizmetin etkinliğinin ve veriminin artırılması gereğinde düğümlenir. Şu halde, bir işlemi özelleştirme olarak adlandırabilmek için, o işlemde etkinliğin yapay sınırlamalar veya müdahaleler olmaksızın kendi dinamikleriyle en etkin biçimde yerine getirilebilmesine olanak sağlanmış olmasını anlamak gerekir. Bu ise, kuşkusuz, rekabetçi bir dizgenin kurgulanmasını gerekli kılar. Özellikle de, rekabete açık olma yetisini içeren etkinliklerde bu durum evveliyatla öne çıkar. Şu halde, rekabetçi piyasa ekonomisinin işlerliğine katkı sağlamayacak bir faaliyeti özelleştirme olarak adlandırmanın isabetsiz sayılması gerekeceği söylenebilir (aynı yönde: Tandırcıoğlu, 2002: 198; keza, özelleştirme ile rekabet arasındaki ilişki için: Sancakdar, 2006: 245).

Kuşku yoktur ki, genel sağlık veya güvenlik gibi gerekçelerle toplum yararına olmak üzere rekabet üzerinde kısıtlar getirilebilir. Dahası, rekabetin işlerliğinin sağlanması için rekabetçi olmadığı savlanabilecek kısıtların konulabildiği (“*Microsoft* davası” örneği gibi (Demiröz ve Senyücel, 2000: 43–68)) uygulamalar da gündeme gelebilmektedir. Ancak, bu tür ayrıkısı kısıtlar dışında, rekabetin önünü kesen bir uygulama kural olarak kabul görememek gerekir ve daha önemlisi, bu yöndeki işlemlere özelleştirme gözüyle bakmak doğru olmayacaktır. Bu itibarla, anılan uygulamayı olumlayarak, devlet eliyle

¹³ Diğer iki görüş, Cem Ayaydın ve Refik Tiryaki tarafından ortaya konulmuştur (Ayaydın, 1988: 427,428; Tiryaki, 2007: 273, 290).

rekabetin keyfi kısıtlanmasına cevaz verdiğinin farkına varmamış görünen Anayasa Mahkemesi kararında (AYM, 2005) açık bir isabetsizlik vardır kanısındayız.

2.3. İdarenin Ekonomik Etkinliklerdeki İşlevi

Konu, bu anlamda toplumda gereksinim duyulan hizmetlerin ne şekilde yerine getirileceğiyle ilgilidir ve giderek idare hukuku teorisinin kamu hizmeti algılamasıyla da dolaylı yoldan ilintili hale gelmektedir. Birinci husus, idarenin ekonomide düzenleyici işlevini yerine getirirken ne tür kısıtlarla bağlı olacağına yoğunlaşmaktadır. İşte burada, idare hukukunun “ruhsat” verme ve “kolluk”¹⁴ faaliyetleri üzerinden denetleme işlevlerinin ne şekilde algılanacağı ve yürütüleceği hususu gündeme geliyor. Ancak, gerek idare hukuku teorisinde ve gerek uygulamada bu öğelerin –giderek daha da önemli biçimde rekabet kavramının- ekonominin düzenlenmesi (ve anayasal hak ve özgürlükler) bağlamında neredeyse görmezden geldiği savlanabilir. Öyle sanıyoruz ki bunun temel nedeni, hukuk öğretiminde iktisat boyutunun geri planda kalması sonucunda ortaya çıkan iktisadi nosyon eksikliğinde yatmaktadır.

İdari yargıda hukukçu olmayanlara (sözgelimi, ekonomi eğitimi almış bulunanlara) da yer verilmesine¹⁵ karşın, aynı eksikliğin burada dahi görüldüğü söylenebilir. Sözgelimi, yabancı ticari bankalardan kredi alınacağı gerekçe gösterilerek (ki, kesin olarak geçersizdir (Çal, 2008b: 279)), iki (2) milyar ABD doları tutarındaki bir bayındırlık işinin ihalesiz yapılmasına yönelik idari işlem, idari yargı tarafından anılan gerekçe dayanak gösterilerek onaylanabilmiştir (Danıştay, 2003; Münir, 2010).

¹⁴ Öğretideki bir görüşe göre, düzenleme (regülasyon), “kolluk çıkışı” ancak daha ötesine geçerek sadece yasaklar getirme yerine ayrıca kimi olumlu davranış edimleri de yüklemek şeklinde ifade edilebilir (Gülen ve Berkarda, 2003: 121,133).

¹⁵ Nitekim Adalet Bakanlığı’nın 2006 yılındaki sınav duyurusunda idari yargı hâkimliği sınavına girebilme koşullarından birisi olarak aşağıdaki ifadeye yer verilmektedir: “İdari yargı adayları için; hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye’de hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmak, hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından, her dönemde ihtiyaç oranında, hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olmak”. Giderek öğretilerdeki bir görüşte şöyle denilmektedir: “... (İdari yargıçlık sınavı, Fransa’da hukukçu olmayanlar, ülkemizde ise hukukçu olmadığı gibi, düne kadar idareci, muhasebeci, işletmeci, pazarlamacı vs. olmak için hazırlanmakla beraber bu alanda bile bir tecrübe sahibi olmayan bir kişinin bir yarışma sınavını geçerek idari yargı kurumuna girmesiyle kazanılmaktadır” (Yaşar, 2007: 1215). Yazar devamla “... bugünkü haliyle idari yargı, yargıç olmak bakımından aldığı eğitim son derece yetersizdir” demektedir (Yaşar, 2007: 1216). Konuya ilişkin olarak ayrıca, idari yargıdan bir yargıçım –değişik ülkelerdeki uygulamalara da değinen- çalışmasına bakılmasında yarar görüyoruz (yazara göre, demokratik toplumlarda asıl olan husus hâkimlerin mezuniyeti değil, bireylere verdiği güven duygusudur) (Demirkol, 2009: 1907–1941). Nihayet, bir başka çalışmada da konu hakkında dikkat çekici görüşlere yer verilmektedir (Özay, 2000).

Yine, Anayasa Mahkemesi'nin devletin gelir sağlamak amacıyla hukuksal tekeller kurabileceği yönünde 1986 yılında verdiği çarpıcı bir kararı bulunmaktadır.¹⁶ Nihayet, Anayasa (ve idare) hukuku bağlamında gündeme gelen bir başka uygulama da, uluslararası protokoller veya antlaşmalar kurgusuna başvurularak ihale kısıtlarından bağımsız, rekabetten ve saydamlıktan uzak –giderek fahiş bedellere ulaştığı savlanabilen-işlerin (Çal, 2008b: 164, 245–247) yürütülebilmesine karşı hukuk teorisyenlerimizden bir aksi seda yükselmemesi şeklinde belirlemektedir.

İdare hukuku öğretisinde iktisadi nosyon eksikliğine bir diğer örnek ise, yap-işlet-devret ve yap-işlet gibi yöntemlerin gerek yasal düzenlemelerin gerekçelerinde ve gerek öğretisi (Ulusoy, 2004a: 37; Polatkan, 2000: 57,58) ile yargı içtihatlarında (AYM, 1997; Danıştay, 1991; Danıştay, 2000a; Danıştay, 2000b;) “ileri teknoloji ve yüksek maddi tutar” öğelerinin kendilerini –açık isabetsizliğe veya yanlışlığa karşı- kabul ettirebilmiş olmasında belirlemektedir.¹⁷ Oysa anılan yöntemlerin veya bu yöntemlerle enerji sektöründe özel girişimcilere yer verilmesinin bahse konu öğelerle bir “zorunluluk veya gereklilik ilişkisi”nden söz etme olanağı yoktur (Çal, 2008b: 151–155). Özellikle “yüksek maddi tutar” ifadesiyle dile getirilen “finansman mitosu”nun ülkemizde son derece yanlış ve giderek yanıltıcı bir şekilde kullanıldığını vurgulamakta yarar vardır (Çal, 2008b: 79,147,363,364).

Giderek değinmek gerekirse, idare hukukumuzda Fransa kaynaklı “*Intuitu Personae*” adıyla bilinen bir “arkaik” ilkeye dayanılarak, imtiyaz sözleşmelerinde idarenin imtiyazcısını dilediğince seçebileceği ve rekabet kurallarına uymak zorunda olmadığı şeklindeki –neredeyse tüm idare hukuku kitaplarında rastlanan- olumsuzlamalar, idare hukuku kültürümüzün rekabet kavramıyla tanıştırılması gereksinimini ortaya koymaktadır (Çal, 2010). Giderek bu eksikliğin kıta Avrupası'nda Fransız idare hukuku kültüründen nasiplenmiş diğer ülkelerde de görülen bir uygulama olduğu, daha doğrusu, idarecilerin bu ilkedan çıkar sağlamaya çalıştıkları ve fakat –en azından- oradaki öğretinin dikkatli davrandığı ve isabetli yargılara varabildiği görülüyor.

Nitekim bu yöndeki görüşlerini ortaya koyan bir İtalyan idare hukukçusu, İtalya'da bir ara idarenin Avrupa Birliği (AB) rekabetçi kurallarından kaçınarak kamu ihalelerinde dilediğince ve keyfince tasarrufta bulunabilmek üzere bir hileye başvurduğuna değiniyor. Buna göre, köprü yapımı gibi hususlarda “bayındırlık işleri” tanımı –ve AB kuralları- uyarınca rekabetçi ihaleye gitmek zorunda kalan İtalyan idaresi, bundan

¹⁶ Karar, belirli sınırlar altındaki kaçakçılık uygulamalarında, idarece tekel konusu kılınmış mallar söz konusu ise hürriyeti bağlayıcı ceza verilmesini, tekel konusu dışındaki kaçakçılık eylemlerinin ise para cezasıyla tecziyesini öngören yasa hükmünün Anayasa'ya aykırılığına yönelik iddiaı irdelemektedir. Olay, bir kahvehanede tekel konusu kılınan oyun kâğıtlarının idare dışında temin edilmiş bulunduğu görülmekle kaçakçılık suçunun işlendiği ve hapis cezası verilmesi gerektiği konusuna ilişkindir (AYM, 1986).

¹⁷ Anılan kavramların –işbu çalışmada değinildiği üzere- idarenin kimi faaliyetlerine yönelik olarak kamuoyunu ikna edici bir işlev bağlamında kullanılmış olmaları, “bilimsel hurafe” şeklindeki olası bir nitelendirmeyi düşündürmeye elverişli görünüyör.

kaçabilmek için anılan faaliyetleri “imtiyaz işleri” tanımlaması içerisinde değerlendirmekte, böylece mahut “*intuitu personae*” ilkesine dayanarak dilediğince hareket edebilmekteydi (Caranta, 2009: 99 vd.)¹⁸.

Yine, imtiyaz kavramının Türk hukukunda sadece kimi altyapı faaliyetlerinin özel sektöre sözleşme bağı içerisinde gördürülmesi denklemine hasredilmesi –yahut deyim yerindeyse hapsedilmesi-, böylece idarenin ruhsat vermesi yoluyla gerçekleştirilen uygulamaların imtiyaz kavramı kapsamı dışında bırakılması anlamına gelmektedir. Bu ise, kanımızca eksik değerlendirme ve algılamanın sonucunda karşılaşılan önemli bir sorun görünümündedir ve yine iktisadi nosyon eksikliğiyle olası bağıntıyı düşündürmeye elverişlidir.

Nihayet, Avrupa Birliği (AB)’nde altyapıya ilişkin kamu sözleşmelerinin verilmesindeki rekabetçi yaklaşımların giderek çok daha keskin biçimde rekabet ölçütünü gözetmeye başladığı ve ağır yaptırımlar dizisinin söz konusu edildiğini vurgulamadan geçemeyeceğiz. Türk hukuk öğretilerinde rekabet kavramına yeterli özen gösterilmezken, AB bünyesindeki uygulamaya bakıldığında çarpıcı bir farklılık gözleniyor. Buna göre, şebeke hizmeti sunmaya yönelik bir sözleşme özel girişimciye ihaleye çıkılmaksızın verilirse, bu uygulamaya karşı dava açılması durumunda söz konusu sözleşme “askıda geçersiz” konumuna getirilerek yürütülmesi derhal –yasa gereği olarak- durdurulacaktır (Brown, 2010: 15–17).

AB içerisindeki anılan gelişmelerin belli belirsiz bir süre sonrasında ülkemize de sirayet etmesi ve böylelikle rekabeti öncelleyen benzeri yaklaşımların benimsenmesi beklenebilir.¹⁹ Ancak, burada sorgulanması gereken husus, rasyonel aklın doğurması gereken türden böylesi uygulamalar için neden AB hukukunun gözlenmesi gerekeceğidir. Belki uygulayıcıların yahut yasama ile yürütme gücünün türlü nedenlerden dolayı buna yanaşmaması, kimi çıkar çatışmaları bağlamında düşünsel olarak –kuşkusuz, olumlanamazsa da- anlaşılabilir mahiyettedir. Bununla birlikte, bu yöndeki çıkar çelişkilerinden beri olan –olması gereken- öğretinin –ve bir ölçüde de yargının- neden dolayı kendi düşünsel gücüyle bu ilkeleri ortaya koymaktan uzak kaldığı hususu

¹⁸ *Kimi akademik çalışmalarını tarafıma iletme zahmetinde bulunan –ve böylece akademik alanda egemen olması beklenen işbirliği ile dayanışma ruhu bağlamında zarif bir nezaket örneği sergileyen -, bunun yanı sıra ilave yorum ve değerlendirmelerini de ayrıca paylaşan Prof. Caranta’ya teşekkür borçluyum.*

¹⁹ *Nitekim AB bünyesindeki rekabetçi rekabetçi görevce etkinlik kazanmasıyla kamu hizmeti kavramı meyanında “evrensel hizmet” adıyla yeni adlandırmalara girişilerek kamu hizmetinin özel kesim eliyle gördürülmesine zemin hazırlanması söz konusu olmuştur. Akabinde, Türk öğretisinin de gelişmeleri ülkemize aktardığı ve böylece idare hukukumuz bakımından bir etkilenmeye kapı aralandığı söylenebilir (bu yöndeki çalışmalara örnek olarak: Ulusoy, 2004b: 265–290; Ulusoy, 2004a: 84–119 (anılan iki çalışmanın aslında öz temelinde aynı olduğu söylenebilir); Gözler, 2003b: 381). Ancak, anlaşılmasında güçlük yaşanabilecek bir husus meyanında, bu yöndeki yenilikçi veya alternatif yaklaşımların neden öncelikle ülkemizden çıkmadığı üzerinde düşünülmesi yararlı olabilir. Herhalde, rekabet kavramını –üstelik en basit şekillerini içeren alanlardaki uygulamalar bakımından- layığı veçhile kavrayabilmek için Avrupa’yı taklit etme zorunluluğunun varlığı ileri sürülemeyecektir.*

düşündürücüdür. Kanımızca, idare hukuku teorisi ve uygulamalarında rekabeti etkin kılmak için AB öğretisi yahut uygulamalarının peşine takılmak gibi bir keyfiyet kabul edilememek gerekir.

Tüm bunların, idarenin ekonomiyi düzenleme konusundaki işlem ve eylemlerinin idari yargıdaki denetiminde iktisadi formasyonun yetersizliği ve yine hukuk teorisinin idare hukukunun klasik konularına yoğunlaşmaktan nefes alıp iktisadi düzenlemelerin Anayasal özgürlüklerle uyumlu biçimde yürütülmesi hususuna yeterince eğilmemesi –veya belki de bu ikincilere gereken önemin atfedilmemesi- gibi etmenlerden beslendiği düşünülebilir. Nitekim araç muayene hizmetindeki özelleştirme adını taşıyan uygulama, yukarıda kısaca yer verdiğimiz üzere, bu yöndeki olası sava sadece bir örnektir. Bu durum, özellikle son otuz yıl içerisinde ülke ekonomisindeki rekabete dayalı dizgeyi içeren dönüşümle koşut olarak hukuksal algılamalarda gerekli değişimin ortaya çık(a)mamış olduğuna yönelik olası bir başka sav bağlamında önem kazanıyor.

Sözgelimi, Bentham da –benzer yaklaşım içerisinde olduğu savlanabilecek dikkat çekici bir görüş içerisinde- “hukukun bazı amaçlara etkin bir şekilde ulaşmak için var olan olan kurallar topluluğu olduğunu, zaman geçip de amacına hizmet etmediği takdirde değiştirilmesi gerektiğini” savunuyordu (Uzun, 2003: 7). Bu itibarla, ülkemizin içinden geçtiği yapısal ekonomik ve toplumsal dönüşüm süreci ışığında, idari yargının da buna koşut bir değişimi yaşaması kuşkusuz yerinde ve giderek yararlı olurdu.

Burada kastımız şudur: Devletin ekonomide bizzat oyuncu olmaktan artan oranda –özelleştirmeler ve benzeri işlemler/eylemler vasıtasıyla - çekilmesi sonrasında, piyasa faaliyetleri artık ağırlık kazanmış durumdadır. Bu durum, kaçınılmaz olarak piyasaların gözetimi ve denetiminin etkin ve gereği biçimde, yani öncelikle rekabet kurallarının uygulanmasına özen göstererek ifa edilmesini gerektirmektedir (Türkkan, 2009: 317–324). Dahası, artan piyasa faaliyetleri içerisine –Fransız hukukundaki ifadesiyle- “hassas sektörlerin” (Gözler, 2003a: 486) de dâhil edilmiş bulunması, bu alanlarda düzenleyici kurulların oluşturulmasını ve idarenin yeni düzenleme alanlarına ve yetkilerine kavuşmasını beraberinde getirmiştir. Bağımsız idari otoriteler adıyla bilinen bu kurgu (ayrıntılı bilgi için: Tan, 2010: 188–196), idare hukuku bakımından idarenin “ekonomik kolluk” faaliyetlerinin etkin işle(til)mesini gerekli kılmaktadır.

Giderek, pazar ekonomisi kurallarına dönüşümü işaret eden bu eğilim, idari rejim kurgusunda bir başkalaşımın göstergesi olarak mı ele alınmalıdır yahut Fransız hukuku kökenli idare hukukumuzun “Amerikanlaşması” mıdır yollu sorular da gündeme getirilmiştir (Berkarda, 2000: 87–107; Gülan ve Berkarda, 2003: 118–127). Bu anlamda, Amerika Birleşik Devletleri’nde idare hukukunun doğmasına yol açan iktisadi düzenleme (regülasyon) (Gülan ve Berkarda, 2003: 119), Türk idare hukukunda da belki benzer bir dönüşümün ortaya çıkmasına ve idare hukukumuzun iktisadi nosyonla daha bir “hem-hâl” olarak yetkinleşmesine zemin hazırlayabilir.

Nitekim öğretiden bir çarpıcı belirlemeye göre;

“... Türkiye’nin iktisadi gelişmişlik düzeyi ... bir taraftan “ zel-kamu ulusal kapitalizmini hukukla terbiye etme”yi, diğer taraftan Türk İdare Hukuku teorisini “kapitalizmden haberdar” konuma getirmeyi dayat(maktadır).” (Gülan ve Berkarda, 2003: 119).

Öte yandan, Berkarda bir diğer önemli vurguya daha yer vermekte ve ““Kaynak  lkesi” A.B.D.’ye doğrudan bakmak suretiyle “Regülasyon”un “yetki türü” olarak bizdeki seksen yıllık “düzenleme yetkisi”nden başka bir Őey olmadığını tespit” etmektedir (Berkarda, 2004).

2.4. İdari Etkinliklerin Yargısal Denetimi ve Uluslararası Tahkim

İdarenin her türlü eylem ve işlemlerinin yargısal denetime bağlı kılındığı, Anayasamızın 125. maddesinde açıkça belirtilmektedir ve yine Anayasa’nın 2. maddesinde belirtilen “hukuk devleti” niteliğinin en temel ve özel gereği olarak da öğretide vurgulanmaktadır (Gözler, 2003a: 101). Yabancı literatürde çarpıcı biçimde ifade edildiği gibi, parlamenter egemenlik kavramı uzunca bir süredir gözden düşmüştür ve idarenin yargısal denetimi idare hukuku temelinde tüm demokrasilerde etkinliğini giderek artırmaktadır (Ginsburg, 2003: 2–4).

Nihayet, idare hukukumuz bakımından matrisimizin dikkat edilmesi gereken bir diğer ögesi gündeme geliyor: Uluslararası Tahkim.

Bu ögenin  nemi Őuradan ileri gelmektedir: İdare hukuku kapsamının ülke sınırları içerisinde hapsold ğu eski günlerde mevcut matris ögelerine bakılarak hareket edilmesi olanağı, günümüzde artık geçerliliğini yitirmiş bulunmaktadır. Matrisimize artık yeni bir öge daha ithal edilmiş durumdadır; bu da, uluslararası tahkimdir. Dolayısıyla, aşağıda açıklanmaya çalışıldığı üzere, matrisin bu yeni ögesini ve onun eski ögelerle etkileşimini dikkate almayan her bir idare hukuku yaklaşımı, eskiden görece kısıtlı bulunan matris ögelerini kullanarak “isabetli atışlarla” geekliği yakalama başarısı kaydeden savlarını özlemlerle aramak zorunda kalmaya mahk m sayılabilir. Bir benzetmeyle açıklamaya çalışırsak; hâlihazırdaki yeni durumda, “mahalleye yeni bir kabadayı daha gelip yerleşmiş bulunmaktadır” ve onu dikkate almayan bir girişim etkisiz çözümler üretmeye –giderek böylece yanlış sonuçlar doğurmaya- yetkin olacaktır, giderek olmaktadır da.²⁰

²⁰ Aynı yönde bir endişenin 1999 Anayasa değişikliğinin hemen sonrasında zikredilmiş olduğuna değinmekte yarar görüyoruz (Sancar, 2000).

1999 yılındaki Anayasa değişiklikleriyle kamu hizmeti sözleşmelerinde uluslararası tahkime yer verilebilmesi yönündeki değişiklik kapsamında tartışmaların odağı olan uluslararası tahkim, ekonomideki düzenlemeler, idarenin her türlü işlemleri (bağımsız düzenleyici kurumların kararları da dahil olmak üzere) ve nihayet her türlü yargı kararları –giderek yasama faaliyetleri- karşısında konunun uluslararası alana taşınmasına olanak sağlamaktadır. Yabancı yatırımların teşviki ve korunmasına ilişkin ikili uluslararası anlaşmalar (YKTK) ve keza ülkemizin de tarafı bulunduğu Enerji Şartı Sözleşmesi (EŞS), yukarıda değindiğimiz kamu hizmeti sözleşmeleri dışında uluslararası tahkime ayrıca yer verilebilmesine yönelik olanağı elbirliğiyle beraberinde getirmektedir (Çal, 2009: 96–137).

İşte, idarenin düzenleyici alandaki (ve keza “genel kural koyma” anlamında bir düzenleyici nitelik taşımasa dahi) her türden işleminin uluslararası tahkim heyetlerince denetlenmesi şeklinde beliren bu durum, –özelleştirme ve piyasaştırma kavramları kapsamında ortaya çıkan gelişmeler meyanında düzenleyici faaliyette bulunma gereğinin daha da artmasıyla birlikte- dikkatli biçimde değerlendirilmek durumundadır. Ülkemizde idare hukuku teorisi bakımından hâlihazırda yeterli dereceye varan bir farkındalığın oluşmadığı savlanabilecek bu keyfiyet, kanımızca, idare hukukundaki mevcut algılamaların karşılaşılan yeni gerçeklikler karşısında tekrar gözden geçirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Giderek, idarenin ruhsat verme veya kolluk gibi (bireysel işlem veya düzenleyici nitelikteki tüm) faaliyetlerinin YKTK veya EŞS gibi uluslararası anlaşmalarda yer verilen kurgu üzerinden uluslararası tahkime götürülebilmesi hususlarında, idare hukuku öğretisinin –ayrıntılarıyla irdelemek şöyle dursun- konuya değindiği çalışmalara dahi neredeyse rastlanmaması herhalde çok ciddi bir eksiklik olarak ele alınsa gerekir.

3. Sonuç

Bütün buraya kadar değindiğimiz ve açıklamaya gayret ettiğimiz bu yeni gerçeklikler karşısında, artık matrisin “nev-zuhur” öğelerini de dikkate alan yeni bir idare hukuku tasarımına gidilmesi gerektiği savlanabilecektir. Aksi yönde bir olası tavır alınarak hâlihazırdaki ataletin sürmesine izin verilmesi veya kayıtsız kalınması ise, herhalde yerinde görülemezdir. Zira öyle sanıyoruz ki böylesi bir durum, ülke çıkarlarıyla bağdaştırılması zor ve giderek olumsuz nitelik içeren sonuçları gündeme getirmeye devam etme tehlikesini de beraberinde sürükleyebilecektir.

Konu, bir yönüyle ülkedeki (ve giderek uluslararası tahkim nedeniyle ülke dışındaki) değişimlere koşut bir iç hukuk düzeninin kurgulanması gereğine işaret etmektedir. Diğer boyutunda ise, rekabet ve serbest ekonomi kurallarıyla birlikte anayasal özgürlüklerin olması gerektiği biçimde yaşama geçirildiği bir zihniyet devrimini gündeme getirme zorunluluğu doğmaktadır.

Nihayet, idarenin –giderek yargısı, bağımsız idari otoriteleri de dahil tüm idari eylem ve işlemleri ve yasama etkinlikleri bir arada olmak üzere tüm ülke faaliyetlerinin- ülke dıŐı tahkim olanağına kavuŐturulmuŐ bulunan bir Anayasal kurguda ne tür tazminat talepleriyle karŐılaŐabileceđini görmek için, sadece son aylardaki basın maŐsetlerine kısaca bir göz atmak yeterli olacaktır. Bütün bu ibret alınası gerçeklere karşın, ikili yahut çok taraflı uluslararası yatırım antlaŐmaları –giderek idarenin tarafı olduğu yatırım sözleşmeleri- kurgusu marifetiyle “Demoklesin kılıcı” haŐmeti içerisinde salınan uluslararası tahkim kavramı ve uygulamaları üzerinde durulmaması ise, vahim bir hata olarak göze çarpmaktadır.

Bu itibarla, işbu çalışmada dile getirilen savların yerindeliği –kuşkusuz-tartıŐmaya açık olmakla beraber, en azından kendi olası “eğriliği”yle orantılı biçimde “doğrunun” böylece daha da “doğrulmasına” ve belirginleŐmesine na ızane katkı sağlayabilmesi  mit edilir.

Kaynakça

- Akılhoğlu, T. (1995), “Yönetim Hukukunda İnsan Hakları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Dergisi (İHMD)*, 3(4), 9–14.
- Ardıyok, Ő. (tarihsizdir), “Altyapı Hizmetlerinde Devletin Düzenleyici Rolü”.
- Atay, E.E. (2008), “Normlar HiyerarŐisi, Erkler HiyerarŐisi İkilemi ve Düzenleyici Denetleyici Kurumlar”, *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu – VI içinde*, Rekabet Kurumu Yayını, 287–342.
- Atay, E.E. (2009), *İdare Hukuku*, (GüncelleŐtirilmiŐ 2. Baskı), Turhan Kitabevi.
- Ayaydın, C. (1998), *82 Anayasası'na Göre Devletin Faaliyet Alanı*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (M SBE) <www.yok.gov.tr>, 19.01. 2009.
- Ayaydın, C. (2008), *İdare Hukuku'na Giriş*, C. I, Yenilik Basımevi.
- AYM (1986), “27.03.1986 tarih ve E. 1985/31, K. 1986/11 sayılı karar” (09.05.1986 tarih ve 19102 sayılı RG’de yayımlanmıŐtır).
- AYM (1997), “26.3.1997 tarih ve E. 1996/63, K. 1997/40 sayılı karar” (28.06.2001 tarih ve 24446 sayılı RG’de yayımlanmıŐtır).
- AYM (2005), “29.12.2005 tarih ve E. 2005/110, K. 2005/111 sayılı karar” (26.07.2006 tarih ve 26240 sayılı RG’de yayımlanmıŐtır).
- AYM (Anayasa Mahkemesi) (1985), “18.02.1985 tarih ve E.84/9, K.85/4 sayılı karar” (26.06.1985 tarih ve 18793 sayılı Resmi Gazete (RG)’de yayımlanmıŐtır).
- Bağdadioğlu, N. (2009), “Türkiye’de  zelleŐtirme Politikası Tutarsızlığının Muhtemel İktisadi ve Toplumsal Etkileri”, *Mualla  ncel’e Armağan* içinde, AÜHF Yayını, 137–154.

- Berkarda, K. (2000), “Amerikada İdare Hukuku Var Mıdır?”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (İHİD) (Prof. Dr. Pertev Bilgen'e Armağan)*, 13(1-3), 87-107.
- Berkarda, K. (2004), “Regülasyon Nasıl Kurtulur”, *Kamu Hukuku Arşivi (KHUKA)*, <http://www.akader.info/KHUKA/2004_eylul/9.htm>, 12.04.2010.
- Berkarda, K. ve Gülan, A. (2004), “İdare Hukukunda Gerçekleşen Köklü Değişimler”, Özay, İ. H., *Günişığında Yönetim* içinde, Filiz Kitabevi, 377-403.
- Bilgen, P. (1995), “Sosyal Haklar, Sosyal Kamu Hizmetleri, Özelleştirme”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Dergisi (İHMD)*, 3(5), 12-16.
- Boyacıoğlu, H. (2007), “Bu yoğunlukta Tekel’i satamam, sıra hizmette özelleştirmeye geldi”, *Referans Gazetesi* (17 Nisan).
- Brown, A. (2010), “Update on the EU procurement rules for utilities: wider derogations but stricter penalties for those still caught”, *Energy Exchange* içinde, Herbert Smith, Summer (35), 15-17.
- Bulut, N. (1999), “Özelleştirme Uygulamaları Karşısında Sosyal Devlet İlkesini Yeniden Düşünmek”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(1), 23-38.
- Cansen, E. (2004) “Fenni muayene”, *Hürriyet Gazetesi* (27 Ekim).
- Cansen, E. (2010), “Gökten para yağıyor”, *Hürriyet Gazetesi* (18 Ağustos).
- Caranta, R. (2009), “The Fall from Fundamentalism in Italian Administrative Law”, M. RUFFERT (der.), *The Public-Private Law Divide: Potential for Transformation?* içinde, British Institute of International and Comparative Law (BIICL), 99-121.
- Choudry, B. (2008), “Recapturing Public Power: Is Investment Arbitration’s Engagement of the Public Interest Contributing to the Democratic Deficit?”, *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 42(2), 775-832.
- Cindemir, H. (2006), *Ekonomik Kolluk Faaliyetleri ve Yargısal Denetimi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (KÜSBE), Yüksek Lisans Tezi, <www.yok.gov.tr>, 20.01.2009.
- Çağlar, B. ((1991), “Milletlerarası İctihadi Anayasa Hukuku Üzerine Notlar ya da “Hürriyetler Mekanı”nın Yargıçları (1)”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Dergisi (İHMD)*, 1(2-3), 15-20.
- Çal, S. (2008a); “Araç Muayenesi Hizmetinin “Özelleştirilmesi””, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)*, 57(2), 63-113.
- Çal, S. (2008b), *Türkiye’de Kamu Hizmeti ve İmtiyazın Dönüşüm Öyküsü*, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Yayını.
- Çal, S. (2009), *Uluslararası Yatırım Tahkimi ve Kamu Hukuku İlişkisi*, Seçkin Yayıncılık.

- Çal, S. (2010), ““*Intuitu Personae*” veya İmtiyaz Sözleşmelerinde İdarenin İmtiyazcıyı Seçme Hakkı  zerine...” (anılan alışma, *Zabunoğlu Armağanı*’nda yayımlanmak üzere halen değerlendirilme sürecindedir).
- Danıştay (1991), “Danıştay 5. Dairesi’nin E. 1986/1723, K. 1991/1933 sayılı kararı”.
- Danıştay (2000a), “Danıştay İdari İşler Kurulu’nun 04.05.2000 tarih ve E. 2000/34, K. 2000/28 sayılı kararı”.
- Danıştay (2000b), “Danıştay 1. Dairesi’nin 14.04.2000 tarih ve E. 2000/60, K. 2000/55 sayılı kararı”.
- Danıştay (2003), “Danıştay’ın 22 Nisan, 2003 tarih ve K. 2003/1493 sayılı kararı”.
- Değer, O. (2009), *Avrupa Kamu Hukuku Düzeninde Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Arasındaki Yargı Yetkisi Sorunu*, Turhan Kitabevi.
- Demirkol, S. (2009), “ lkemiz ve Diğer Bazı  lke İdari Yargı Sistemlerinde Görev Yapan Hakimler”, *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan* içinde, Cilt 2, Vedat Kitapçılık, 1907–1941.
- Demiröz, A. ve Senyücel, O. (2000), “Microsoft Davası’na Genel Bir Bakış”, *Rekabet Dergisi*, 1(4), 43–68.
- EPDK, “Atatürk’ n 1 Kasım 1937-TBMM V. Dönem III. Toplanma Yılı Açış Konuşması’ndan alıntı”, <www.epdk.gov.tr>, 12.04.2010.
- Erol, İ. (1992), “Ekonomi Açısından Devlet ve Piyasa”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Bedri Gürsoy’a Armağan)*, 3–4, 145–155.
- Gemalmaz, H.B. (2009), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde M kiyet Hakkı*, Beta Yayıncılık.
- Ginsburg, T. (2003), *Judicial Review in New Democracies: Constitutional Courts in Asian Cases*, Cambridge University Press.
- Gözler, K. (2002), “3 Ekim 2001 Tarihli Anayasa Değişikliği: Bir Abesle İştigal  rneği”, *Anayasa Yargısı Dergisi (AYD)*, 19, 326–354.
- Gözler, K. (2003a), *İdare Hukuku*, Cilt I, Ekin Kitabevi.
- Gözler, K. (2003b), *İdare Hukuku*, Cilt II, Ekin Kitabevi.
- Gözübüyük, ř. ve Tan, T. (1998), *İdare Hukuku*, Cilt I, Turhan Kitapevi.
- Gözübüyük, ř. ve Tan, T. (2006), *İdare Hukuku*, Cilt I, Turhan Kitapevi.
- Gülan, A. ve Berkarda, K. (2003); “İdare Hukukunda Gerçekleşen Köklü Değişimler”, *Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu (10–22.052002)*, Danıştay Yayını, 113–135.
- Güran, S. (1985), “ABD’nde Ekonomik Hayatın Düzenlenmesi”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (İHİD)*, Aralık 6(1–3), 129–140.

- Harten, G.V. ve Loughlin, M. (2006), “Investment Treaty Arbitration as a Species of Global Administrative Law”, *European Journal of International Law*, 17(1), 121–150.
- Karakaş, M. (2008), “Devletin Düzenleyici Rolü ve Türkiye’de Bağımsız İdari Otoriteler”, *Maliye Dergisi*, 154, 99–120.
- Kıratlı, M. (1995), “Yargının Sorumluluğu”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Dergisi (İHMD)*, 3(3), 2–11.
- Memiş, E. (2008), “İdari Yargısal Korunma Alanı ve Sınırları Bağlamında Gözlemler”, *Danıştay 2008 Yılı İdari Yargı Sempozyumu*, <<http://www.danistay.gov.tr/>>, 18.08.2010.
- Münir, M. (2010) “İlusu’da cevapsız sorular”, *Milliyet Gazetesi* (17 Mart).
- Odabaş, H. ve Güngör, K., “Anayasal Bütçelerin İrdelenmesi: İcra Anayasal Sınırlamalar Getirilebilir Mi?”, <<http://www2.aku.edu.tr/~kgungor/KML.rtf>>, 12.04.2010.
- ÖİB (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı), *Türkiye’de Özelleştirme–1*, <www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, 05.08.2010.
- Özay, İ.H. (2000), “İdarenin Güncel Sorunları ve Yeniden Yapılandırılması Bağlamında İdari Yargı Örgütü ve Reorganizasyonu”, *Danıştay 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumu*, <<http://www.danistay.gov.tr/>>, 18.08.2010.
- Özay, İ.H. (2004), *Günüşiğinde Yönetim*, Filiz Kitabevi.
- Petek, A. (2002), “Kamu Kesiminde Düzenleyici Kurumlar ve Politikalar Üzerine Teorik Bir Çerçeve”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 251–268.
- Polatkan, V. (2000), *Yap İşlet Devret Modeli ile Ulusal ve Uluslararası Tahkim*.
- Sancakdar, O. (2006), “Özelleştirmenin Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayırımına Etkileri ve Bu Bağlamda Güncel Özelleştirme Tartışmalarındaki Başlıca Görüşler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 241–270.
- Sancakdar, O. (2007), “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türk Yargı Sistemindeki Konumu ve Kararlarının İdari Yargı Hâkiminin Vereceği Kararlara Etkisi”, *Danıştay 2007 Yılı İdari Yargı Sempozyumu*, <<http://www.danistay.gov.tr/>>, 18.08.2010.
- Sancar, M. (2000), “Hukuk Devletin Geleceği Açısından İdari Yargı”, *Danıştay 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumu*, <<http://www.danistay.gov.tr/>>, 18.08.2010.
- Sarısu, A. (2008), “Hükümetlerimiz ve Özelleştirme Uygulamaları”, *Yaklaşım Dergisi*, 190, 213–220.
- SGS (2005), “Statutory Vehicle Inspection Services”, Mart, <www.sgs.com>, 19.01.2008.
- Tan, T. (2010), *Ekonomik Kamu Hukuku Dersleri*, Turhan Kitabevi.
- Tandırıcıoğlu, H. (2002), “Geçiş Ekonomilerinde Özelleştirme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 198–226.

- Tezcan, D. (2000), “Türk İdari Yargı Sisteminin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Değerlendirilmesi”, *Danıştay 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumu*, <<http://www.danistay.gov.tr/>>, 18.08.2010.
- Tiryaki, R. (2007), *Ekonomik  zg rl klerin Anayasal Rejimi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (A SBE).
- Türkkan, E. (2009), *Nasıl Bir Rekabet Vizyonu?*, Rekabet Kurumu.
- Ulusoy, A. (2004a), *Kamu Hizmeti İncelemeleri*,  lke Kitapları.
- Ulusoy, A. (2004b), “Kamu Hizmeti Anlayışında Yeni Yönelimler: Avrupa Yapılanmasının Kamu Hizmeti Teorisine Etkileri”,  zay, İ.H., *G nüşğında Yönetim* içinde, Filiz Kitabevi, 265–290.
- Ulusoy, A. (2004c), “Regülasyon Kurumları Hakkında Genel Bir Değerlendirme”,  zay, İ. H., *G nüşğında Yönetim* içinde, Filiz Kitabevi, 137–150.
- Ulusoy, A. (2009), “Dr. Sedat al’ın Bilimsel alışmaları Hakkındaki Değerlendirmelerim”, ( niversitelerarası Akademik Kurul’a sunulan “Ek-1” başlıklı değerlendirme notu), 16 Aralık.
- Uzun, E. (2003), “İngiliz Analitik Hukuk Teorisi ve John Austin”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1–24.
- Yasin, M. (2007), *Uygulama ve Yargı Kararları Işığında  zelleştirmenin Hukuki Rejimi*, Yenilenmiş 2. Baskı, Beta Yayıncılık.
- Yaşar, H.N. (2007), “İdari Yargı ve Yargıcı: Hangi Gelecek?”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 1211–1217.
- Y zbaşioğlu, N. (1994), “Avrupa İnsan Hakları Hukukunun Niteliği ve Türk Hukuk Düzenindeki Yeri  zerine”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Dergisi (İHMD)*, 2(1), 26–38.

